

JAARGANG 29
MEI 2014
NUMMER 77

G r o e n i n g a

VRIENDENBULLETIN

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Redactie:

Drs. P. J. E. Bootsma
Dr. T. van der Meulen
Ir. T. H. J. Sleyfer
Drs. M. J. A. Vooijs

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

K. Woning, Groningen

Redactieadres:

Haddingestraat 24,
9711 KD Groningen,
050 - 318 16 45

Afbeelding omslag:

Piet Starreveld,
*Het verzekeringswezen;
het beeld wordt omhoog
gehesen aan de oostwand
van de Grote
Markt*(1957).
Foto: Fotobedrijf Piet
Boonstra, collectie RHC
Groninger Archieven
(2138-2961) (Zie p.14)

Kopijdatum

nummer 78:
1 augustus 2014

Kopij aanleveren
in Word,
foto's als JPEG,
Tiff of EPS.

Inhoudsopgave:

<i>Thomas Sleyfer</i>	
Van de voorzitter	1
<i>Tineke Vooijs</i>	
Ridders in de Orde van Oranje Nassau	2
<i>Pieter Bootsma</i>	
“Het nieuwe denken” in Groningen	3
<i>Ton Schroor</i>	
Mooi en Lelijk	6
<i>Tom van der Meulen</i>	
Beeldkwaliteitsplannen	7
<i>Tineke Vooijs</i>	
Wordt de oostwand een crisiswand?	9
<i>Tineke Vooijs</i>	
Twee mikwes opgegraven	11
<i>Tom van der Meulen</i>	
Verkeersregel	13
<i>Tineke Vooijs</i>	
Vragen van een lezer	14
<i>Pieter Bootsma</i>	
De Grote MonumentenGemeentetest	15
<i>Chris Wessels</i>	
Het Engelse Kamp of Timbertown	16
<i>Rutger Kopland</i>	
Broerplein	18
Fotowedstrijd	19
Activiteiten	20
Groningana	21

G r o e n i n g a

GRONINGANA

BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050-312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

Het Engelse Kamp Groningen 1914-1918

Menno Wielinga € 32,95

De geschiedenis van 1.500 Engelse militairen, tijdens de Eerste Wereldoorlog in Groningen geïnterneerd, incl. een filmdocumentaire over The Timbertown Follies - de 'geestige cabaret-groep'. Het 'Engelse Kamp' zoals het werd genoemd, was gelegen achter de toenmalige gevangenis van Groningen (de tegenwoordige Van Mesdagkliniek) aan de Hereweg.

Doorgeven – het verhaal van een Gronings verzetsgezin

Ingrid van der Vlis € 15,95

Veel noorderlingen kennen de naam Reint Dijkema vanwege zijn verzetswerk tijdens de Tweede Wereldoorlog. Reints naam is onlosmakelijk verbonden met de liquidatie van Anne Elsinga, een fanatieke NSB'er en hoofd van de Bijzondere Recherche in Groningen, en de daarop volgende wraakactie Silbertanne die verschillende Groningers het leven kostte.

Maar Reint was niet de enige Dijkema die actief was in het gewapend verzetswerk. Ook zijn broers Piet en Klaas Simon behoorden bij de knokploeg KP Remco, die zich onder meer toedeed op het overvallen van distributiekantoren, zoals de overval op drukkerij Hoitsema in 1944 waarbij 130.000 distributiebonkaarten werden buitgemaakt.

De Eems - een stroom van beelden

Aafke Steenhuis € 25,-

Als vervolg op haar succesvolle boek Lied van de Eems heeft Aafke de rivier opnieuw langsgefietsd, nu om haar te schilderen. Het boek bevat 33 schilderijen/tekeningen die alle zijn voorzien van informatieve tot lyrische teksten van de schrijfster.

Van waterspuwer tot hondenslager – Van Focke tot festival

Sytse van der Zee € 15,-

Deze uitgave Het verhaal van de Groninger kerken verscheen ter gelegenheid van het 45-jarig jubileum van Stichting Oude Groninger Kerken. Het vertelt elf verhalen over de Groninger kerken. Sytse van der Zee verbeeldt deze verhalen in een bijzondere mix van handmatige tekentechnieken en digitale verwerking. Het boek is tweezijdig, Van Focke tot Festival toont een selectie van de vele culturele projecten die in de afge-

lopen jaren door de stichting zijn opgezet en/of uitgevoerd.

Sassenhein – een dorado onder Haren

Frans Westra € 14,50

Dit boek gaat over ruim honderd jaar visplas Sassenhein in Haren, haar gebruikers, bewoners en recreanten. Over de positie aan het Pieterpad, de ontwikkeling van het landschap en de totstandkoming van een bijzonder rijksmonument.

Prinsenhof Groningen – een royaal verhaal

Marieke Bos € 14,95

De rijke geschiedenis van het huidige Hotel Prinsenhof gelegen aan het Martinikerkhof, uitgegeven in een fraai boek. Wat nu het grand café is, was in de Middeleeuwen de fraterkerk van de Broeders des Gemeenen Levens, dit gebouw is het oudste gedeelte van de Prinsenhof. Het dateert uit begin 15e eeuw. De andere delen werden later bijgebouwd in opdracht van de eerste bisschop van Groningen en Drenthe. Eind 16e eeuw werd het pand een officieel verblijf van de prins van Nassau (de stadhouders) en verwierf het zijn huidige naam.

In de 19e eeuw werden de gebouwen gebruikt als ziekenhuis voor Franse militairen, vanaf 1945 tot 2005 was het het onderkomen van RTV Noord en nu dus hotel, grand café en restaurant.

De geschiedenis van de Gremi

Willem Pol € 17,50

Gremi, de Groninger Rijwielen- en Motor Industrie. Het bedrijf bestaat inmiddels niet meer, maar voor veel auto- en motorliefhebbers in Nederland is de bedrijfsnaam nog altijd een begrip.

Decennialang importeerde Gremi, ooit gevestigd in onder meer de Poelestraat en de Oude Ebbingestraat, motorfietsen en auto's naar ons land. Willem Pol uit Norg, vanaf begin jaren zestig medewerker van Gremi, beschrijft in dit boek de bijzondere geschiedenis van dit importbedrijf en daarmee ook in bredere zin de opkomst van de motorfiets en de auto in Nederland. Met honderden unieke historische foto's evenals de omzetten per jaar en merk vanaf 1920.

Groningana Zomerverkooptentoonstelling

Van 6 juni t/m 18 augustus is op de eerste verdieping bij Boekhandel Godert Walter weer de bekende jaarlijkse Zomerverkooptentoonstelling te zien.

Bestuurssamenstelling

Drs. P. J. E. Bootsma
M. L. Hintzbergen
Mr. drs. J. van der Laan
(*penningmeester*)
Drs. E. M. Meisner
Dr. T. van der Meulen
Ir. T. H. J. Sleyfer
(*voorzitter*)
Mr. C. Slothouber
Drs. M. J. A. Vooijs
Drs. D.-A. Walsma
C. J. A. Wessels,
(*secretaris*)

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

**Postbus 296
9700 AG Groningen**

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl

Bank: 44.73.73
IBAN:
NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen,

De stichting is opgericht in 1984 en komt op voor de ruimtelijke kwaliteit van de stad Groningen.

De doelstellingen zijn kort samengevat:

- Wij zetten ons in voor een goede ruimtelijke kwaliteit. Dat betekent dat zowel gebruikswaarde, belevingswaarde als de toekomstwaarde gewaarborgd worden.
- Rekening houdend met hedendaagse en zo mogelijk toekomstige ontwikkelingen zetten we in op het respectvol benaderen van de historisch gegroeide architectonische en stedenbouwkundige inrichting van de ruimte.
- Onze aandacht gaat vooral uit naar de binnenstad (gebied binnen de voormalige stadswallen). Het handhaven en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is daar een extra lastige opgave, terwijl dit gebied wel bepalend is voor de identiteit van de stad als geheel.

Hoe willen we dat bereiken?

- Door bij te dragen aan de meningsvorming over architectuur en openbare ruimte d.m.v. het organiseren van lezingen, debatten en excursies
- Door het volgen van en reageren op ontwikkelingen.

G r o e n i n g a

Van de voorzitter

Laat ik beginnen met heuglijk nieuws. Het heeft de Koning behaagd om ons bestuurslid Douwe-Anne Walsma te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau! Wij zijn daar natuurlijk erg trots op.

Maar niet alleen Douwe-Anne kreeg deze eervolle benoeming, ons oud-bestuurslid Gerard Offerman kreeg dezelfde onderscheiding.

Wij hebben beiden natuurlijk reeds gefeliciteerd, maar doen dat graag nog eens via deze weg.

Het was een roerig voorjaar: verkiezingen gemeenteraad, vorming nieuw College van B en W, steeds duidelijker werd wat de gemeente door het rijk op zijn bord geschoven krijgt en de bezuinigingen die daaraan worden gekoppeld.

Intussen gaan allerlei plannen in de stad door. Ook stoppen de problemen niet die om een oplossing vragen. Kortom: het nieuwe College van B en W zal er straks een flinke dobber aan hebben een goed gemeentelijk beleid te formuleren en dit uit te voeren.

Zaken die lopen en die je niet zomaar kunt stoppen zijn bv. het Forum, het optimaliseren van de bereikbaarheid van de stad, door openbaar vervoer, maar ook met de auto (uitbreiding transferium Haren, er worden ook plannen ontwikkeld voor een transferium bij De Punt). De besluitvorming over de Zuidelijke Ringweg zal moeten worden afgerond etc.

Maar ook nieuwe plannen dienen zich aan. Een groot project is het stationsgebied. Hiervoor is een visie ontwikkeld waar nog over wordt overlegd, maar die haar schaduw al vooruit werpt: het reali-

seren van het treinopstelsterrein in de Vork (gemeente Haren). Daardoor komt het zuidelijke stationsgebied vrij. Zo'n gebied heeft een zeer hoge potentie, het is dan ook logisch dat de gemeente hier goed over nadenkt.

Inmiddels komt er ook weer beweging in de Oostwand van de Grote Markt. Stedenbouwkundige Thomas Müller heeft het vigerende beeldkwaliteitsplan aangepast en een aantal kaders aangegeven hoe deze wand in te vullen. Bij RO/EZ is hier een openbare bijeenkomst aan gewijd. U weet, wij vinden dit een belangrijk onderwerp, wij beraden ons dus op een reactie.

Opmerkelijk nieuws was dat de Raad onlangs een voorstel heeft aangenomen om het splitsen van woningen tegen te gaan. Hiermee hoopt de stad weer greep te krijgen op een evenwichtige ontwikkeling van het aantal studentenwoningen in een straat ten opzichte van andere woningen. Ons lijkt dit een goede zaak, hoewel we het betreuren dat dit voorstel niet voor de binnenstad geldt en voor panden met een oppervlak van meer dan 140 m² een vrijstelling kan worden verleend.

Misschien hebt u zich al afgevraagd: is 2014 geen lustrumjaar? Jazeker, onze stichting is 30 jaar geleden opgericht. Reden dus om hier aandacht aan te schenken. Op pagina 19 vindt u de aankondiging van de fotowedstrijd en – tentoonstelling die we ook in dit lustrumjaar organiseren. De overige onderdelen van het lustrumprogramma vindt u in het volgende nummer.

U ziet: er is heel wat te doen, ook voor ons als Stichting Vrienden van de Stad Groningen.

Twée Ridders in de Orde van Oranje Nassau

Gerard Offerman heeft naast zijn werk als wetenschappelijk ambtenaar aan de RUG bij Ruimtelijke Wetenschappen, als ambtenaar bij Rijks-

waterstaat in Assen en op het ministerie van Verkeer en Waterstaat, (later Infrastructuur en Milieu), zich steeds ingezet voor de stad Groningen.

In 1986 werd hij voorzitter van het bestuur van de Stichting Vrienden van de Stad Groningen, opgericht in 1984 door Pieter de Vrieze. Offerman speelde een belangrijke rol bij de start van het Archeologisch onderzoek op het Martinikerkhof, hij werd voorzitter van de mede door hem opgerichte *Stichting Archeologisch onderzoek Martinikerkhof Groningen*, die veel geld bijeenbracht voor de opgraving en een tentoonstelling over de opgraving organiseerde. In 1986 werd hij ook adviseur van de *Stichting Redt het Zuiderpark*. Hij was daarvoor voorzitter van de Wijkraad Oosterpoort. Hij gaf leiding aan de acties om sloop van de Oosterpoortwijk te voorkomen. Mede door zijn inzet bleef de Oosterpoort uiteindelijk bestaan en werd de wijk groten-deels gerenoveerd.

Aan de Oosterpoort heeft Offerman verschillende publicaties gewijd. Ook was hij mederedacteur van het boek *Groningen 1040, archeologie en oudste geschiedenis van de stad Groningen* en schreef hij samen met Jan Kremer een boek over het Zuiderpark.

In 2001 heeft hij samen met anderen de Stadspartij opgericht. Tussen 2010 en 2014 was hij raadslid voor de Stadspartij.

Douwe-Anne Walsma studeerde af in de sociologie/planologie. Na een aantal jaren als studieadviseur aan de RUG te hebben gewerkt, is hij in 1981 bij

de gemeente Groningen in de stadsvernieuwing terecht gekomen. Eerst als projectleider van het zuidelijke deel van de binnenstad, daarna het westelijke, tenslotte coördinator van de hele binnenstad. Hij is in 1996 als zelfstandig projectontwikkelaar begonnen (eerste project: het redden van pakhuis Engeland aan de Noorderhaven). Hij heeft zijn bedrijfsactiviteiten in 2012 beëindigd. Om belangenverstrengeling te voorkomen is hij pas in 2012 tot het bestuur van de "Vrienden" toegetreden.

Overige functies:

Voorzitter van de stichting Monument en Materiaal;

Voorzitter van de stichting Centrum voor Oude Muziek & Dans;

Ouderling-kerkrentmeester van de wijkgemeente "de Fontein" van de P.P.G.;

Kerkrentmeester in het College van Kerkrentmeesters van de stad Groningen.

Bij de uitreiking van het lintje aan Douwe-Anne Walsma begon burgemeester Vreeman zijn verdiensten te noemen voor de homo-emancipatie in de zestiger en zeventiger jaren, zowel landelijk als in de stad. Dat was wel wat risicovoller dan wat hij nu allemaal doet. Het was in de zeventiger jaren een belemmering om bij de overheid te werken, je viel zogenaamd op medische gronden uit een sollicitatieprocedure. Toch mooi dat diezelfde overheid hem nu om die activiteiten prijst!

“Het nieuwe denken” in Groningen

Al jaren horen we in de politiek over het streven naar vermindering van de regeldruk. Wie de voornemens in dezen van opeenvolgende kabinetten, soms vergezeld van het percentage waarmee de regeldruk zal verminderen, bij elkaar optelt zal licht tot de slotsom komen dat er in Nederland helemaal geen regels meer bestaan die het leven van burger en ondernemer zo bezwaarlijk maken in deze eeuw. Maar niets is kennelijk minder waar want elk nieuw kabinet heft weer de mantra aan van de noodzaak het aantal regels te verminderen. Het zittende kabinet heeft aan deze voornemens een positievere draai gegeven door in de laatste troonrede het begrip participatiemaatschappij weer van stal te halen.

Deelnemen aan de samenleving, de zaken zelf aanpakken, samen met anderen en bovenal samen met de overheden, zo moet het worden in ons land. En daartoe de ruimte bieden door wat regels te kappen. De onlangs in de raadscommissie Ruimte en Wonen naar verluidt positief besproken Nota Ruimtelijke kwaliteit geeft in zijn ondertitel de politieke trend perfect weer: Samen (ver)bouwen aan kwaliteit.

Ruimtelijke kwaliteit

Ruimtelijke kwaliteit, wat houdt dit begrip in? Kort door de bocht zou het antwoord kunnen luiden: de concrete, materiële kwaliteit van onze leefomgeving. De gemeente rangschikt er zijn beleid onder inzake de welstand, de reclame, het erfgoed en het opstellen van het handboek openbare ruimte dat zo'n gewichtig document gaat worden dat de gemeenteraad het zal gaan vaststellen. Met behulp van een diagram wordt in de nota uiteengezet welke vier onderdelen aan het begrip kunnen worden onderscheiden en hoe de betrekking is tussen de onderdelen. De *gebruikswaarde* duidt op de functionele kwaliteiten van een plek: het gaat om de vraag of bij elkaar gesitueerde

functies elkaar versterken. Met de *belevingswaarde* wordt de waardering voor een plek bedoeld, bijvoorbeeld vanwege de hoge beeldkwaliteit of herkenbaarheid. De *toekomstwaarde* geeft uitdrukking aan de toekomstbestendigheid van een ruimtelijke ingreep. En dan is er het begrip *herkomstwaarde* waarbij het belang van de historische karakteristiek van een plek tot uitdrukking wordt gebracht.

Met deze benadering plaatst de gemeente zijn welstandsbeleid in een bredere context. Dat lijkt een reactie op de in het jaarverslag van de Groninger welstandscommissie over 2012 geciteerde uitspraak van minister Donner uit 2011, dat er behoefte is aan “een betere inbedding en aansluiting van welstandsaspecten binnen het ruimtelijk kwaliteitsbeleid”, een standpunt dat voorkomt in een brief aan de Tweede Kamer waarin wordt aangekondigd dat de verplichting van het vragen van advies aan een welstandscommissie bij de beoordeling van bouwplannen door de gemeente vervalt.

De ruimtelijke kwaliteiten van de Stad

Alvorens de plannen te ontvouwen zingt de nota de lof van de lange traditie van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid van Groningen. Consistente aandacht voor ruimtelijke kwaliteit heeft er toe geleid dat Groningen een bijzonder aantrekkelijke stad is om in te wonen, te werken en te studeren en om als toerist te bezoeken. Deze kwaliteit trekt ook nieuwe economische activiteiten aan, nieuwe bedrijven en werkgelegenheid. Deze kwaliteit is daarmee bepalend voor onze identiteit als stad. We zijn er trots op en dat is terecht.” (uit het Voorwoord, p 7) Al met al wordt er wel erg hevig op de eigen borst geklopt. Het woord “kwaliteit” komt niet onmiddellijk bij me op als ik de vreemdsoortige bouwseltjes zie verrijzen bovenop allerlei panden in de binnenstad die Groningen al de naam van *Calcutta aan de*

Hunze hebben bezorgd, als ik mijn weg op de trottoirs moet vinden langs grote uitstallingen van fietsen in verschillende staat van ontbinding en sommige straten een armoedige uitstraling krijgen door een excessieve studentenbewoning. Is het instrumentarium om een en ander in goede banen te leiden niet toereikend? Of wordt het instrumentarium onvoldoende ingezet? Nee, er valt op het terrein van een goede ruimtelijke kwaliteit in onze stad nog een wereld te winnen.

De plannen

De nota benadrukt de veranderende rol van de gemeentelijke overheid. Niet meer van boven af sturen met regels en geld maar sturen door visie (van de gemeente), debat en co-creatie. Daarmee worden condities geschapen waardoor inwoners kunnen participeren in de samenleving. Of zoals de ondertitel van de nota luidt, het samen (ver) bouwen aan de (ruimtelijke) kwaliteit. De nota noemt dit niet meer of minder dan “het nieuwe denken”. De aanpak zal overigens niet overal dezelfde zijn in de gemeente. De meest actieve rol ziet de gemeente voor zich zelf weggelegd in het ruimtelijke kwaliteitsbeleid in de binnenstad binnen de diepenring. Zelfs het woord proactief valt. Het accent valt in de binnenstad op de kwaliteit van het bestaande.

Termen als DNA, eigenheid, erfgoed en karakteristieke gebouwen vallen. De unieke kwaliteiten vragen zorgvuldigheid bij de (her)ontwikkeling van het gebied. Het bestaande wordt gezien als voorwaarde voor de toekomst. Een opvatting die doet denken aan de uitkomsten van de studie van Marlet naar de rangorde in aantrekkelijkheid van de 75 grootste steden van ons land. Het zijn de steden met een historische binnenstad die hoog scoren.

De grote inzet van de gemeente in de binnenstad (“de gebruikers en ondernemers verwachten visie en maatregelen”) wordt mede verdedigd door de conflicten die in de binnenstad met zijn veelheid aan functies met tegengestelde belangen kunnen optreden. Regels van de gemeentelijke overheid zijn dan nodig om conflicten te voorkomen of te beslechten. Kortom, verwacht hier een stevig welstandsregiem, een uitgesproken reclamebeleid en “een vol handboek openbare ruimte”.

In andere gebieden zal het anders zijn. Veel woonwijken en bedrijventerreinen vallen onder de categorie “maatwerkgebieden”. In deze gebieden in de stad is het uitgangspunt meer sturen op visie en co-creatie en minder op regels. We willen bewoners, ondernemers en gebruikers van deze gebie-

den meer invloed geven waardoor ruimtelijke kwaliteit een gezamenlijke verantwoordelijkheid kan zijn. Dit kan zich uiten in het overdragen van bijvoorbeeld inrichting en onderhoud van delen van de openbare ruimte. Het kan zich ook uiten in het verruimen van welstandsregels. De gemeente overweegt niet om bestaande woonwijken welstandsvrij te maken. Dat geldt wel voor nieuwe wijken. Daar mogen de bewoners kiezen tussen een wijk met welstandsvrij bouwen met het risico dat de buurman een huis neerzet dat de waarde van de huizen in de omgeving doet dalen en een wijk waar bij het bouwen iedereen aan dezelfde eisen moet voldoen.

“De stad, de bouwers en de burens”

Het onder deze titel in december 2013 verschenen jaarverslag van de Welstands- en Monumentencommissie van de gemeente Groningen over het jaar 2012 gaat ook in op de veranderingen die in het welstandsregiem van Groningen worden verwacht. Dat de onafhankelijke welstandscommissies niet meer aan de gemeentes worden voorgeschreven (van “moet” naar “kan”) wordt toegeschreven aan de roep om minder regels zoals die krachtig werd aangeheven door Pim Fortuyn die “het land wilde terug geven aan de burger”.

De welstandscommissie wijst erop dat in de Groningse praktijk de kleine plannen niet in de commissie worden beoordeeld maar al enige jaren door een loketarchitect worden afgehandeld, zij het daartoe door de commissie gemandateerd. Alleen de grotere plannen (dat is ongeveer de helft van het totale aantal) worden door de welstandscommissie van een advies voorzien. Het jaarverslag lijkt het gemeentebestuur in overweging te geven de “kan” formulering op deze manier in te vullen. M.a.w. het welstandsadvies voor de kleine plannen te vervangen door een toets die door ambtenaren kan worden afgehandeld. Plannen met veel impact op hun omgeving zouden ook in de toekomst een welstandsadvies nodig moeten hebben.

In het jaarverslag wordt ook gerefereerd aan voorzitter Wientjes van VNO-NCW, die ervoor pleit dat gebruik gemaakt wordt van enkele simpele algemene welstandsregels, zodat de ondernemer vooraf weet waaraan hij zich moet houden. Die eenvoudige regels hebben we in Groningen al, zo zegt het jaarverslag, Gedoeld wordt op de Algemene Groninger Criteria. Ik vraag het me af of de regels voor de buitenstaanders zo helder zijn. Zo luidt het eerste criterium dat bouwwerken een positieve bijdrage moeten leveren aan de ruimtelijke kwaliteit

van de omgeving en de te verwachten ontwikkeling daarvan. Zou de ondernemer nu echt weten waaraan hij zich in dit geval moet houden?

Volgens de welstandscommissie is het belang van de ruimtelijke kwaliteit groeiende. Nu er zoveel woningen te koop staan (de commissie spreekt van een ontspannen woningmarkt) is waardebehoud voor de bezitter steeds belangrijker geworden.

“Identiteit” en “karakter” van de huizen en van de buurt dragen daartoe bij.

Maar het is natuurlijk de gemeente die bepaalt hoe het “eigentijds welstandsbeleid” er voor de stad uit moet zien, want “het moet meebewegen met de wensen en eisen van de burgers van deze stad” en dat wordt door de gemeenteraad uitgemaakt.

Het verslag sluit af met een aantal vragen over het beleid als: Moet de invloed van de burgers worden vergroot? En hoe kan de welstandscommissie een rol spelen in de meer faciliterende houding die de gemeente Groningen ten aanzien van de particuliere bouwinitiatieven moet innemen?

Het moge duidelijk zijn, noch het jaarverslag, noch de nota Ruimtelijke kwaliteit van de gemeente wijzen in de richting van het verdwijnen van de welstandscommissie.

Enkele kanttekeningen

1) In het jaarverslag wordt gewezen op de ervaringen van het gemeentebestuur van Eindhoven, met zijn plannen voor welstandsvrij bouwen. Dat voornemen oogstte bewondering bij enkele raadsleden in onze eigen Raad. Eindelijk verlost van al die voorschriften.

Maar in Eindhoven pakte het anders uit. Een vloedgolf aan zienswijzen (in totaal 400) overspoelde de Raad van Eindhoven. De overheid mag zich niet terugtrekken, vonden de bewoners maar moet hen beschermen tegen “de hufter die zich niets aantrekt van zijn burens” en een schreeuwend “oranje huis “neerzet. Het is dus zeer de vraag of burgers bij nader inzien te porren zijn voor welstandsvrije wijken. Hun uitzicht is hun “emotionele eigendom” en aan dat eigendomsgevoel wordt geraakt als de overbuurman iets mals neerzet. Derhalve is het verstandig om de overbuurman met regels in toom te houden.

2) Overigens lijkt het me een interessant experiment om de burgers te betrekken bij het opstellen van gebiedscriteria c.q. bij de karakteristieke ruimtelijke kwaliteiten van hun buurt die de basis kunnen zijn van het daar geldende welstandsregiem. Die suggestie lees ik in een van de vragen die de welstandscommissie aan het gemeentebestuur stelt.

3) Om de ruimtelijke kwaliteit te bevorderen worden in de nota van de gemeente een aantal instrumenten genoemd: reclamebeleid, handboek openbare ruimte, welstandsbeleid, de kwaliteitsatlas van de stad, de cultuurhistorische waardenkaart en het erfgoedbeleid.

Het instellen van een lichte monumenten bescherming (het ‘monument light’) zal de jongste loot aan de instrumentele stam worden. Maar aan de betekenis van het bestemmingsplan voor de ruimtelijke kwaliteit wordt voorbijgegaan, behalve dat wordt opgemerkt dat het komende bestemmingsplan voor de binnenstad minder ruimtegevend zal worden. In de bestemmingsplannen wordt de toegestane bouwhoogte vastgelegd. In de regel komt in Groningen deze hoogte boven de bestaande hoogte uit waardoor de stad over een flink potentieel aan bouwvolume kan beschikken. De stad moet niet op slot heet het dan. De mogelijkheid tot hoger bouwen kan veel invloed hebben op de beeldkwaliteit van de stad en daarmee op de ruimtelijke kwaliteit. In feite is de invloed van het bestemmingsplan op de ruimtelijke kwaliteit groter dan het welstandsregiem. Daarom is het des te vreemder dat de nota hierover zwijgt.

4) De binnenstad van Groningen wordt met het oog op de ruimtelijke kwaliteit in twee helften verdeeld. De binnenstad binnen de diepenring en het Noorderplantsoen krijgen het hoogste ambitieniveau voor ruimtelijke kwaliteit toebedeeld. Dit niveau wordt aangeduid met de woorden “zorgvuldig met prioriteit”. De Hortusbuurt valt onder een lagere categorie, aangeduid met “zorgvuldig met aandacht”. De buurt heeft weliswaar veel cultuurhistorische betekenis maar het aantal functieconflicten ligt lager dan in de binnenstad binnen de diepenring en de dynamiek is minder. Het gevolg is dat de gemeente hier minder sturend en minder proactief zal optreden.

Deze discriminatie is niet goed. Want er mogen zich misschien minder functieconflicten voordoen, ze zijn er wel degelijk en wel met name in de sector van de bewoning. Het zijn de moderne appartementencomplexen die het karakter van de buurt met zijn typerende aanwezigheid van eenlaags bebouwing aantasten en een aanslag betekenen op ons cultuurhistorisch waardevol erfgoed. Juist deze kwetsbare buurt vergt onbeperkte sturing van de gemeente bij zijn ontwikkeling. Zonder pro-actieve bescherming van die bebouwing die nu juist de herkomstwaarde van de buurt, een van de vier onderdelen van zijn ruimtelijke kwaliteit, uitdrukt, gaat deze kwaliteit teloor.

Mooi en Lelijk

Ton Schroor, de Collegeformateur, vroeg ik om zijn mening over 'Mooi en Lelijk'. Hij ontbrak immers in het lijstje van lijsttrekkers met hun meningen over dit onderwerp in het vorige nummer, omdat hij lijstduwer was voor D66.

foto's Tineke Vooijs

Mooi gebouw:

Het nieuwe pand van Vindicat. Past bijzonder goed in zijn omgeving. Is een mooie mix van moderne architectuur met klassiek materiaalgebruik. Afb. 1

Lelijk gebouw:

Het Duisenberg gebouw, door de meeste Stadjsers nog steeds het WSN-gebouw genoemd, op het Zernike-complex. Dit gebouw ademt sterk de sfeer van de tweede helft van de jaren zestig, terwijl om rondom dit gebouw inmiddels prachtige, moderne gebouwen verrezen zijn. Het WSN-gebouw valt daarom in negatieve zin op.

Nieuwbouw Vindicat atque Polit.

Het Duisenberggebouw van de faculteit Economie en Bedrijfskunde, het voormalig WSN-gebouw. De voorgevel van het gebouw wordt sinds 2010 opgevrolijkt door het nieuwe paviljoen, verbonden met het hoofdgebouw, ontworpen door praub architecten. Aan de achterkant is de gevel verbeterd door een nieuwe entree.

Beeldkwaliteitsplannen

Nogal eens, als ik iemand de achtergronden van een beeldkwaliteitsplan hoor uitleggen, word ik bevangen door zwaarmoedigheid. Zo ook woensdag 23 april bij de dienst RO/EZ. Het beeldkwaliteitsplan voor de oostwand van de Grote Markt wordt gepresenteerd. Eerst de projectontwikkelaar, die naar voren brengt dat 'de markt' om grote volumes vraagt. Daarover nadere inlichtingen gevraagd en wat blijkt: niet volume maar flexibiliteit is wat 'de markt', een heerlijk ding om je achter te verschuilen, wenst. Maar goed, voor een projectontwikkelaar is dat 'core business', dus zo iemand is dat verder ook niet kwalijk te nemen. Dan de stadsbouwmeester die uitlegt dat het beeldkwaliteitsplan niet een onderdeel van het bestemmingsplan is maar een zelfstandige positie ernaast inneemt. Tenslotte de heer Thomas Müller, die zijn nieuwe versie van het beeldkwaliteitsplan toelicht. De oostwand wordt, naast Vindicat, verdeeld in een tweetal volumes, een grote tegen Vindicat aan en een kleiner, tot aan de Poelestraat. Deze kunnen wat verschuiven, afhankelijk van de marktvraag. De toegang tot de Nieuwe Markt, vanuit het westen bekeken achter de Grote Markt, circa 6 meter breed, wordt hetzij tussen deze (nog niet gebouwde) volumes gedacht, hetzij tussen het grote volume en Vindicat, dan wel, en dat bleef wat onderbelicht, als onderdoorgang, eventueel met een lichtinval halverwege.

Kortom, het vergt nog enig gepuzzel en het kan nog veel kanten uit. Dat is alles nog wel te begrijpen. Men wenst beleidsvrijheid, noem het flexibiliteit.

Hoofdmoot van de avond was de inzet om de zorg weg te nemen over het grote bouwvolume, in pleinbreedte ongeveer het dubbele van Vindicat - en dat bij een verkleinde Markt! Daarvoor werd verwezen naar voorbeelden van – en nu volgt iets dat een

cliché mag heten – Hanzesteden elders in Europa. Waarom toch die Hanzesteden als referentie opgevoerd? De rol van Groningen in de Hanze was bescheiden. In de Nieuwe Groninger Encyclopedie (1999) wordt gemeld dat Groningen vier hanzen (oftewel verbonden van kooplieden) heeft gehad, te weten voor handel op Ribe, Herbrum (Westfalen), Utrecht en Keulen. Uitdrukkelijk wordt gemeld dat het niet mogelijk is een algemeen geldende lijst op te stellen van steden die lid waren van de Hanze. De Geschiedenis van Groningen (z.j.) is zo mogelijk nog summierder over de relatie Groningen en Hanze, de zojuist genoemde steden worden niet eens genoemd! Meindert Schroor (2009) meldt in het geheel niets over de Hanze, hoewel zijn Historische Atlas van de stad Groningen juist een geografische en stedenbouwkundige invalshoek heeft. Zou de Hanze sporen hebben nagelaten, Schroor zou ze stellig hebben genoemd. De conclusie dringt zich op dat de relatie van Groningen met de (steden)Hanze (het verbond van met name Noord-Duitse steden om de verworven privileges van de kooplieden beter te kunnen afdwingen) te vergelijken is met de functie van Eelde in het netwerk van het wereldvliegerverkeer. Er vliegt wel eens een meeuw over, er landt zelfs wel eens eentje, maar veel heeft het niet om het lijf.

Maar goed, tradities ontwikkelen zich niet vanzelf maar worden geconstrueerd. Reeds bij de herbouw van de universiteit in het eerste decennium van de twintigste eeuw schrok men er niet voor terug te kiezen voor een gebouw dat alleszins refereerde aan het stadhuis van Bremen, een onbetwiste Hanzestad. Müller beweegt zich dus in een 'geconstrueerde' traditie.

Merkwaardig dan te zien dat hij een kaart presenteerde met de significante gebouwen van Groningen (Martinikerk, stadhuis,

Graanbeurs, A-Kerk, Forum en oostwand) waarbij het stadhuis van Bremen, de hoofdvestiging van de universiteit, ontbrak.

Overigens, niets mis met dat gebouw, een mooie functionele folly, als dat al een passende omschrijving zou (kunnen) zijn.

Interessanter wordt het nog wanneer Müller met een foto van de historiserende wederopbouwarchitectuur van Danzig (Gdansk) doorkomt waarbij valt te bedenken dat juist die wederopbouwarchitectuur (een Potemkingevel voor een betonnen constructie) lange tijd als niet authentiek is beschouwd – zie de standaardhoogte van de verdiepingen van de gebouwen. Maar bovenal moet men zich realiseren dat Danzig architectonisch groot is geworden dankzij het werk van de uit Leeuwarden (geen Hanzestad, maar ook geen ambities in die richting) afkomstige Vredeman de Vries. Alles goed en wel zal de lezer denken, uiteindelijk levert Thomas Müller geen historisch verhaal maar een stedenbouwkundig-architectonisch – en hij mag zijn inspiratie toch halen waar hij wil?

Zeker, en eerlijk- en volledigheidshalve moet worden gemeld dat hij ook doorkwam met een prent van de Keizersgracht en het Scheepvaarthuis in Amsterdam.

Uiteindelijk ging het er bij Müller om met voorbeelden te laten zien dat een behoorlijk volume door verticale geleiding niet perse als een massief blok hoeft te ogen. Een hele geruststelling, met de aantekening dat alle getoonde voorbeelden in een ruime setting waren geplaatst.

Natuurlijk, de voorspelbare vragen “Is het plan een voorbeeld en in welke zin, en als het een referentie is hoe werkt dat dan?” werden ook weer gesteld. Dan komt de aap uit de mouw: uiteindelijk gaat het bij het maken van het beeldkwaliteitsplan erom de weg af te snijden dat er (om maar eens iets te noemen) aluminiumgevels op de Grote Markt verschijnen. Moet, om dat te bewerkstelligen, zo’n omweg van historische referenties, die ongetwijfeld elke architect in zijn beeldmateriaal heeft zitten, worden bewandeld? En in hoeverre heeft dit arsenaal van referenties onderscheidende waarde voor verschillende beeldkwaliteitsplannen? Zo kwamen ook de winkelgalerijen van Brussel en Den Haag weer eens langs om een aantrekkelijk voetgangersdomein te schetsen.

Uiteindelijk zijn de aanwezigen niet zozeer overtuigd geraakt van de urgentie en onontkoombaarheid van het voorgestelde plan, als wel gesticht. Zelfs zag een aanwezige zich geroepen Müller te complimenteren met zijn voorstel: hij had zich in Groningen verdiept!

Heeft Groningen een DNA, een essentie van bouwen die ‘echt’ Gronings is? Een vraag die nogal eens gesteld wordt.

Sommigen wijzen op de nogal grove textuur van de binnenstad: een aantal evenwijdig lopende straten uitkomend op de markten (Grundriss). Anderen wijzen op de bebouwing (Aufriss): kopgevels en ook wel langsggevels, met name in de hofjes en niet te vergeten bij het Sichtermanhuis op de Ossenmarkt. Kenmerkend zouden de smalle ramen kunnen zijn die men hier en daar, bijvoorbeeld bij het Heerenhuis, aantreft. Aan dit alles gaat echter een vraag vooraf: heeft een stad een identiteit?

Natuurlijk is het gemakkelijk een aantal eigenaardigheden te noemen die – in een bepaalde verhouding – elders niet worden aangetroffen; tegelijk moet daarbij dus worden erkend dat elke plaats een aantal eigenaardigheden deelt met andere. Dient daar wat achter te worden gezocht? Zit er een historische noodzakelijkheid achter?

Hebben alle bouwmeesters (tot de twintigste eeuw) bewust maar misschien, wel zo geruststellend, vooral onbewust bijgedragen aan wat we nu typisch Groningen of Gronings noemen?

Hier past een duidelijk antwoord: een plek heeft geen identiteit maar mensen geven een plek identiteit. Zoveel mensen, zoveel identiteiten, met de aantekening dat identiteiten doorgaans ook gedeeld worden, ze zijn een gemeenschappelijke referentie. Dat maakt het begin van de vorige zin ietwat te robuust. En nu wordt me ook helder wat me tegenstaat bij het Hanzeverhaal: het is een redelijk dominant element in het populaire denken over de ontwikkeling van de Hunzestad Groningen. De telefoon-gids geeft Hanzekliniek, Hanzehogeschool, Hanzevast Beheer, Hanzevast Capitals, Hanzevast Monumenten, Hanzevast Projectrealisatie, Hanzexpres, Hanzesociëteit, Hanzeborg, Hanzehuis (2x), Hanzeadvocaat, allemaal namen van gebouwen, instellingen en bedrijven die refereren aan ‘iets’ in het verleden. Door de ‘framende werking’ gaan we erin geloven en zijn we weer een stapje dichterbij het cultiveren van historische mythes. In 2020 zullen de VVV-folders weer, wat betreft een ietwat benauwde, wellicht, Grote Markt met het Hanzeverhaal doorkomen. Plannen worden niet omhelsd vanwege hun intrinsieke kwaliteiten (die ik het voorstel van Müller beslist niet wil ontzeggen), maar door slim communiceren, lees manipuleren van de geest. Als iedereen er maar een positief gevoel bij heeft is het goed. Zo werkt de samenleving.

Literatuur:
Geschiedenis van
Groningen. Prehistorie-
Middeleeuwen.
Waanders Uitgevers,
Zwolle, z.j.

Nieuwe Groninger
Encyclopedie. Regio
Project Uitgevers.
Groningen, 1999

M. Schroor: Historische
Atlas van de Stad
Groningen. Sun
Amsterdam, 2009

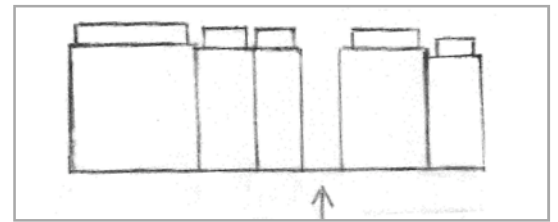
Wordt de oostwand een crisiswand?

Het bestemmingsplan en het beeldkwaliteitsplan van Thomas Müller voor de oostzijde van de Grote Markt uit 2008 worden aangepast. De reden is dat de ontwikkelaar van de oostzijde, Volker Wessels, een flexibel bestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan wenst met de mogelijkheid tot schaalvergroting waarmee hij meer investeerders naar de oostwand denkt te trekken. Tot nu toe lukte dat niet met het bestemmingsplan en beeldkwaliteitsplan uit 2008 (zie model 1). De flexibiliteit wordt bereikt door drie modellen te presenteren. Hieruit kan Volker Wessels het model kiezen dat hem het beste uitkomt. Tenminste als de raad dit beeldkwaliteitsplan aanvaardt. Bij deze drie modellen zijn twee modellen met grotere volumes en meer vierkante meters dan bij het model uit 2008. Het model uit 2008 is gebaseerd op de invulling van de oostwand met vijf panden en een straat van 7 m breed. Het tweede model toont drie gebouwen en een straat. Het derde model bestaat uit twee gebouwen zonder straat, maar met een of twee passages tussen de Grote Markt en de Nieuwe Markt. De bouwhoogte bij de drie modellen blijft dezelfde als voorheen, maximaal 19 m voor de dakrand, 23 m voor de bouwhoogte. De bouwhoogte van deze panden kan onderling variëren.

Wat moet Volker Wessels met zulke grote volumes? Zijn er inderdaad grote investeerders die dat wensen? En als die er niet blijken te zijn? Dan kunnen deze volumes altijd worden gesplitst in kleinere eenheden. De onzekerheid over wie er aan de oostwand wil investeren is groot, de investeerders laten het tot nu toe afweten, behalve Vindicat dan.

Model 1

Een schets van de indeling van de oostwand volgens het beeldkwaliteitsplan uit 2008, dat door de gemeenteraad is goedgekeurd.

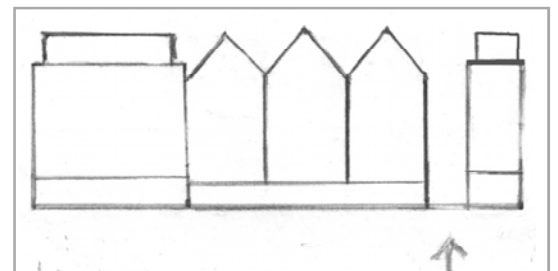

AFBEELDINGEN: TINEKE VOOLJS 1)

Bij de vormgeving van het plan is gekeken naar de volumes van het stadhuis en de grote huizen aan de zuidzijde van de Grote Markt. De oostwand bestaat hier uit vijf gebouwen en een zeven meter brede straat.

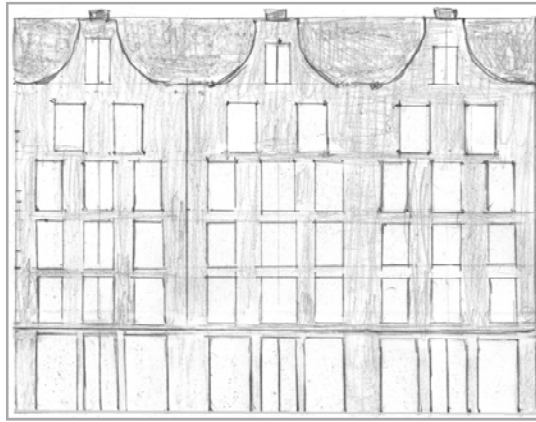
Model 2

Volgens de schets van model 2 staan naast het gebouw van Vindicat twee gebouwen in plaats van vier. De zeven meter brede straat die naar de Nieuwe Markt leidt, is naar rechts verschoven, het hoekpand rechts heeft een aparte positie met twee zichtbare zijgevels en kan een bijzondere vorm krijgen.

Het middenpand krijgt een verticale geleiding zodat het minder massaal lijkt. Het pand moet natuurlijk niet groter lijken dan het stadhuis. Bij het pand voor Vindicat van De Zwarte Hond was het stadhuis de inspiratiebron. Bij model 2 wordt gekeken naar grote gebouwen in Amsterdam: het Scheepvaarthuis aan de Prins Hendrikkade en de Cromhouthuizen aan de Herengracht, waarin nu het Bijbels museum gevestigd is. Verder wordt ook gerefereerd aan grote pak-

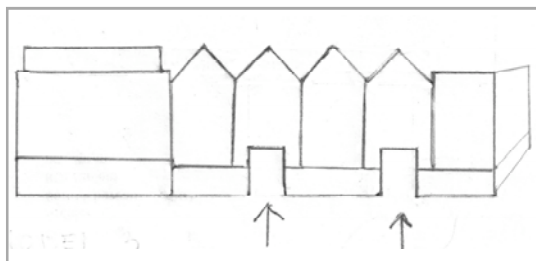
huizen in Hanzesteden o.a. in Hamburg vanwege het Hanzeverleden van Groningen, dat overigens van weinig betekenis was. Om de flexibiliteit nog te vergroten zou bij model 2 tussen het hoekpand en het middenpand nog een glazen verbinding over de zes meter brede straat kunnen worden gebouwd, wat het ontwerp niet mooier zal maken tenzij er een bijzonder fraaie verbinding komt.

Een schets van een mogelijke voorgevel van het middenpand van model 2. De schuin daken die bij model 2 zichtbaar zijn, blijken hier vervangen door een doorlopende verdieping versierd met topgevels.

Model 3, model met passage(s)

In model 3 is de straat naar de Nieuwe Markt verdwenen. In plaats daarvan worden een of twee doorgangen gecreëerd. De vraag is of de ingangen voldoende doorzicht geven naar de Nieuwe Markt, zoals een straat van zeven meter breed wel zou doen. Het aantrekkelijke idee van aaneengeschakelde pleinen wordt door dit ontwerp verlaten, waardoor de doorloop naar de Nieuwe Markt minder vanzelfsprekend wordt.

Volgens het beeldkwaliteitsplan is de Passage in Den Haag het referentiebeeld voor de doorgangen. De gängen zijn echter veel lager en krijgen alleen wat daklicht via een lichtkoker. Het resultaat zal niet kunnen tippen aan de Haagse Passage.

Het is duidelijk dat meer vierkante meters economisch voordelig is voor Volker Wessel, maar moeten we vanwege die extra vierkante meters voor de minst aantrekkelijke wand kiezen?

Welk model heeft de voorkeur?

Wanneer we de drie modellen vergelijken lijken het eerste en tweede model het meest aantrekkelijk. Er is een duidelijke relatie met de Nieuwe Markt. De overgang van plein naar plein die zo duidelijk aanwezig is tussen de Vismarkt en de Grote Markt wordt door dit model ook tussen de Grote Markt en de Nieuwe Markt gerealiseerd. Er kan een aantrekkelijk hoekpand op de hoek van de Poelestraat worden gebouwd.

Bij model drie ontbreken twee aantrekkelijke elementen: de straat naar de Nieuwe Markt en het hoekpand op de hoek van de Poelestraat.

De galerijen hebben beperkt daglicht.

De doorgangen zijn 9 m hoog. De ingangen van de doorgang lijken minder hoog. Hoe breed ze worden is niet duidelijk. De toegang tot de Nieuwe Markt wordt minder zichtbaar.

Conclusie

De onzekerheid blijft groot. Wat willen we realiseren: een oostwand met vijf gebouwen met als voorbeeld de stadshuizen aan de zuidzijde van de Grote Markt en het stadhuis zoals de gemeenteraad eerder heeft beslist? Dan moeten we kiezen voor model 1 dat al door de gemeenteraad is goedgekeurd.

Willen we een oostwand met meer vierkante meters, drie bouwblokken en meer flexibiliteit, ook met het stadhuis en de zuidwand als bron van inspiratie? Dan kunnen we kiezen voor model 2. Het is echter ook mogelijk twee van de vier overgebleven panden uit model 1 onderling te verbinden wanneer zich een grote investeerder aanbiedt, dat biedt ook meer volume en flexibiliteit.

Als de raad echter dit aangepaste bestemmingsplan met het nieuwe beeldkwaliteitsplan goedkeurt, wordt het mogelijk dat Volker Wessels de oostwand met de meeste vierkante meters realiseert volgens model 3.

De nu bijna afgebroken oostwand was van mindere kwaliteit werd beweerd, omdat hij stamde uit de wederopbouwperiode. Zal men in 2050 ook beweren dat de oostwand van slechte kwaliteit is, omdat hij stamt uit de crisistijd? Dat moeten we voorkomen. Waarom wachten we niet met bouwen tot de crisis voorbij is?

1) De schetsjes zijn gemaakt naar de drie modellen van Thomas Müller in zijn aangepaste beeldkwaliteitsplan voor de Grote Markt-Oostwand, maart 2014. Ze geven geen exacte weergave van zijn modellen

Twée mikwes opgegraven

Eind maart werd bekend dat twee mikwes zijn gevonden in het zogenaamde Rabbinaatshuis gelegen op de hoek van de Nieuwstad en de Folkingestraat, naast de Folkingestraat Synagoge. Bij de Stichting Folkingestraat Synagoge (SFS) was wel bekend dat er een mikwe moest zijn, maar men wist niet waar.

Het Rabbinaatshuis is evenals de synagoge een Rijksmonument. Het is in 1890 gebouwd als badhuis met badmeesterswoning, winkelhuis en vergaderzaal voor de joodse gemeente naar een ontwerp van de directeur gemeentewerken A. Schram de Jong. Op het ogenblik is het kleinste deel van het Rabbinaatshuis eigendom van de Stichting Folkingestraat Synagoge, het grootste deel is eigendom van de wooncorporatie Lefier die daar kamers verhuurt. In dit gedeelte moeten zich nog twee mikwes bevinden.

*Het Rabbinaatshuis,
links het badhuis.
FOTO'S TINEKE VOOLJS*

Een mikwe is een bad dat gebruikt wordt voor een noodzakelijk ritueel in de joodse

godsdienst. In dit bad moet men zich geheel onderdompelen om zich te reinigen. Het gaat hier om een rituele, geestelijke reiniging.

Voordat men zich onderdompelt in een mikwe moet men zich altijd eerst helemaal grondig wassen, inclusief het haar. Alle sieraden, alles wat een scheiding veroorzaakt tussen het lichaam en het mikwewater, moet men verwijderen. Voor orthodoxe joden is de aanwezigheid van een mikwe een eerste vereiste, belangrijker dan het gebouw van de synagoge. Een synagoge kan overal zijn waar de Thora zich bevindt. Een mikwe moet aan bepaalde eisen voldoen. Het is gebouwd volgens bepaalde regels. In de praktijk wordt het bad gevuld met warm leidingwater en dit bad staat dan via een buis in contact met het zogenaamde bronbad, dat ernaast of eronder ligt. Dit bronbad is helemaal gevuld met zogenaamd "levend" water, dat is meestal regenwater. Pas als dit regenwater in contact komt met het leidingwater, wordt dit bad een mikwe. Het bad is altijd uitgegraven in de grond. Men moet zich helemaal kunnen onderdompelen in het bad, de mikwes in het Rabbinaatshuis zijn bijna twee meter diep.

Joods-orthodoxe vrouwen maakten regelmatig gebruik van deze mikwes. Ze gingen een bepaalde periode na hun menstruatie naar dit dompelbad, na minimaal twaalf dagen onthouding, pas daarna mochten ze weer seksueel contact met hun man hebben.

Orthodoxe mannen maken gebruik van het Mikwe bij bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld voorafgaand aan het huwelijk, net als de vrouw, of voor religieuze feestdagen.

Het mikwe moet ook bezocht worden als laatste ritueel bij bekering tot het joodse geloof.

Ook nieuw bestek, pannen en borden in een joods gezin moeten in het mikwe gereinigd worden. Dit is een soort bekering van het eetgerei.

Waarom is de vondst van de mikwes belangrijk?

Mikwes tonen ons een belangrijk aspect van de joodse religieuze cultuur in Groningen. De aanwezigheid van vier mikwes bij een synagoge is zeldzaam. Hieruit blijken het karakter en de omvang van de Joodse gemeente in de stad Groningen rond 1890, het jaar van de bouw van het Rabbinaatshuis.

Na de Tweede Wereldoorlog kwamen van de 2724 door de Duitsers geregistreerde Joodse Groningers slechts 120 personen terug in de stad. 1). De Joodse gemeente was zo klein geworden dat men na 1945 de jeugdsynagoge in de Folkingedwardsstraat als sjoel ging gebruiken. Daar was toen één mikwe voldoende. 2)

In Nederland zijn veel mikwes verdwenen. Sommigen zijn (deels) opgegraven, gerestaureerd en te bezichtigen, maar niet meer in gebruik, zoals het mikwe achter in de synagoge in Bourtange, het mikwe in het rabbinaatshuis in Winschoten, de mikwes in Harlingen, Bergen op Zoom en Zaltbommel. Er zijn momenteel nog zes mikwes in gebruik, twee in Amsterdam, één in Rotterdam, Den Haag, Utrecht en in Enschede. De nieuwe synagoge in Amstelveen krijgt ook een mikwe.

Hoe zijn de mikwes ontdekt?

Catharina Groenendal, vrijwilliger bij de Stichting Folkingestraat Synagoge (SFS), hoorde van de Journalist Hein Bekenkamp tijdens een rondleiding dat hij in 1976 een krantenartikel had geschreven waarbij foto's stonden waarop de contouren van oude mikwes zichtbaar waren.

Het ging over vier mikwes.

De joodse gemeente had de synagoge en het rabbinaatshuis in 1951 verkocht aan de Chemische was- en ververij Astra en het

rabbinaatshuis is daarna ingrijpend verbouwd. Na de verkoop van het rabbinaatshuis kwam hier in 1973 de Playboyclub met aan de gevel aan de Nieuwstad de eerste condoomautomaat van Groningen. Vervolgens kwam het gebouw in handen van een kamerverhuurbedrijf totdat de SFS zich daar

vestigde. De mikwes waren bij verbouwingen onder een laag beton verdwenen.

Catharina Groenendal kende buurtgenoot Frans Wiersema, die als student bouwkunde in het Rabbinaatshuis had gewoond en daar toen vreemde contouren in zijn betonnen vloer zag. Samen zochten ze in de Groninger Archieven en vonden uiteindelijk een oude bouwtekening van het Rabbinaatshuis, op deze afbeelding 'Badhuis' genoemd. Op de bouwtekening staan vier kamertjes getekend, met in elke kamer een bad en een gedeelte dat vermoedelijk als kleedkamer en wasruimte werd gebruikt.

Volgens de oorspronkelijke bouwtekening bevinden zich twee mikwes in het deel van het Rabbinaatshuis dat in bezit is van de Stichting Folkingestraat Synagoge, de andere twee mikwes bevinden zich onder een studentenkamer in het deel van het Rabbinaatshuis dat in bezit is van Lefier.

Toen bekend was waar de mikwes zich precies bevonden, was de volgende stap om onder de betonnen vloer te kijken. In het deel van het Rabbinaatshuis van de Stichting Folkingestraat Synagoge begon Tatjana de Vries, archeologe en vrijwilligster bij de SFS, voorzichtig in de betonnen vloer te hakken. Ze vond daar oude tegels die wezen op de aanwezigheid van een mikwe; dergelijke tegels stonden ook op oude foto's. Met behulp van Frans Wiersema zijn er vervolgens in korte tijd twee mikwes uitgegraven die gevuld waren met puin en andere rommel. Nu is het wachten op de opgraving van de twee andere mikwes. Daartoe moet overeenstemming bereikt worden met Lefier en het is de vraag of Lefier gelegenheid tot opgraving van de mikwes wil geven. De Stichting Folkingestraat synagoge heeft geen geld om een deel van het Rabbinaatshuis van Lefier te kopen.

Het zou goed zijn als ook deze mikwes worden opgegraven en getoond als een belangrijk en compleet onderdeel van het Joodse erfgoed in de stad.

De mikwe

1) Stefan van der Poel, 100 jaar Folkingestraat-synagoge 1906-2006, Groningen, 2006

Groningen telde in 1940 ongeveer 124 000 inwoners.

2) De mikwe van de jeugdsynagoge in de Folkingedwardsstraat, die na de oorlog als synagoge is gebruikt, kan nog onder de vloer van een bijgebouwtje aanwezig zijn.

De mikwes in het Rabbinaatshuis zijn te bezichtigen elke woensdag en zondagmiddag.

Verkeersregels

Je hebt een kwaal, je woont in een van de westelijke wijken van de stad (of in het noordelijk Westerkwartier) en je wordt verwacht bij het UMCG. Op de documenten voor de afspraak wordt de noordelijke ingang gesuggereerd. Er is daar een rante parkeergarage, dus alle reden om met de auto te gaan. Wat ligt er dan meer voor de hand dan via de Kraneweg, Verlengde Visserstraat, Noorderhaven zuidzijde, Spilsluizen en Turfsingel via de W.A. Scholtenstraat bij het UMCG te komen. Vol vertrouwen neem je de bocht naar de Bloemsingel, gesteund door het verkeersbord aan het einde van de Scholtenstraat dat aangeeft dat het linksafslaand verkeer voorrang heeft. (afb. 1)

Afb. 1. Kaartje situatie Bloemsingel;

AFB.: TOM VAN DER MEULEN

Dan wacht je een verrassing. Bij het nemen van de bocht, dus gemakkelijk over het hoofd te zien, passeer je een bord dat meldt dat de Bloemsingel (over 60 meter) voor auto's is afgesloten. Alleen openbaar vervoer en ook taxi's mogen over het groen geschilderde straatoppervlak rijden, voor fietsers is aan weerskanten een strook vrijgelaten. Gezagsgetrouwe automobilisten resteert slechts opnieuw linksaf te gaan en de Bloemstraat in te rijden. Dat brengt je hoe dan ook niet dichterbij het UMCG. Het is dan ook niet verwonderlijk dat

het verbod het groene vlak te berijden (waarvoor ook geen enkele reden kan worden bedacht) systematisch wordt overtreden. Maar goed ook, met het oog op de doorstroming van het verkeer.

Nog interessanter wordt het wanneer je door de artsen van het UMCG bent geholpen en de weg terug rijdt. Vanaf de Vrydemalaan suggereren de strepen op de weg je linksaf de Bloemsingel in te slaan. Daar aangekomen word je opnieuw gecon-

fronteerd met een bord dat je de doorgang belemmert. Er is dan geen andere keus (als je tenminste het verbod niet wilt overtreden) om rechtsaf het fietspad te nemen, de Kolendrifty, een royale baan waar ook personenauto's prima op passen, maar die wel voor de fiets is gereserveerd.

Op 25 maart maakte ik enkele foto's van de situatie en zag tussen elf uur en half twaalf des ochtends het merendeel van de auto's, geen openbaar vervoer zijnde, rustig doorrijden over de Bloemsingel.

Zelfs passeerden een politiewagen en een particulier elkaar op het groene vlak, zonder gevolgen voor de laatste. Moeten we hier een voorbeeld zien van een maatschappelijke behoefte die zich niet laat temmen door regelgeving? Wordt misschien regelgeving door velen ten onrechte beschouwd als een belemmering voor maatschappelijke ontplooiing?

Verkeerssituatie Bloemsingel.

FOTO: TOM VAN DER MEULEN

PS. Een en ander is de gemeente niet ontgaan. Waar ik nog dacht aan een sociaal experiment in het omgaan met onnavolgbare ge- en verboden blijken inmiddels de autoriteiten het probleem tot het hunne te hebben gemaakt. Op de gemeentelijke website worden de woorden 'onveilig' en 'onduidelijk' gebruikt. Er gaat wat gebeuren. Zo verliest de werkelijkheid zijn onschuld.

Vragen van een lezer

Een lezer stelde een aantal vragen aan de Vrienden van de Stad waarop wij hier graag reageren.

De eerste vraag gaat over het beeld van een vrouw dat tot voor kort boven op het voormalige gebouw van de Nationale Nederlanden, later van de Friesland Bank stond aan de oostzijde van de Grote Markt. De architect van dit gebouw was Evert van Linge. Het beeld is op 2 december 2011 verwijderd van de gevel. Het stond daar sinds 1957. (zie afb. voorpagina))

Het beeld symboliseert het Verzekeringswezen. Om de vrouw hangt een krans bestaande uit vruchten. Op haar rechterhand draagt ze een kind, links op een plooi in de krans staan een naakte man en vrouw. De vraag is waar dit “bronzen, dynamisch” beeld gebleven is.

Diana Lourens van het CBK wist te vertellen dat het beeld in het bezit kwam van de Friesland Bank. Met de overname van de Friesland Bank door de Rabobank werd FB Oranjewoud, voorheen de Stichting Fryslân Boppe, eigenaar van een grote verzameling kunstwerken van de Friesland Bank. Het bestuur van de Stichting FB Oranjewoud is van plan het beeld te plaatsen op het Landgoed Oranjewoud.

Potten- en pannengang

De tweede vraag gaat over straatnaambordjes van doorgaande straatjes en gangen in de binnenstad, “die een welkome extra dimensie geven aan de beleving van - en informatie geven over - de historie van de stad. “

Onder andere lopen een paar doorgaande

straatjes tussen de Steentilstraat en het Gedempte Kattendiep: de Hoornstraat tussen Steentilstraat nr. 26 en 30 en Kattendiep 13 en 15a en verderop de *Via Vecchia*. Deze naam staat op een alternatief straatnaambord bij de ingang van deze “via” aan het Gedempte Kattendiep. Dit bord is vermoedelijk door de lokale horecaondernemer aangebracht vanwege de mediterrane sfeer in deze gang. Of deze naam stand houdt?

In de Visserstraat bevinden zich drie zijstegen die voor 1981 niet waren afgesloten, maar nu wel, hetzij met een lelijk en niet doorzichtig metalen hek, hetzij met een houten deur. Via deze drie gangen kun je van de Visserstraat in de Hoekstraat komen. Daarom is het jammer dat deze stegen die behoren tot de openbare ruimte altijd gesloten zijn. De straatnaambordjes zijn verdwenen. De namen zijn:

1. de Egyptengang, deze loopt tussen de Visserstraat 11 en 13 en de Hoekstraat 6a en 8; Egypten is een oud Nederlands woord voor zigeuners (gypsies).

2. de Pot- en Pannengang tussen de Visserstraat 41 en 43 en de Hoekstraat 40 en 42; (zie afb.)

3. de Zeylsgang tussen de Visserstraat 47 en 48 en de Hoekstraat 44 en 46/1; genoemd naar het tegenovergelegen Zeylsgasthuis.

Beter zou zijn hier doorzichtige hekken te plaatsen. De hekken van deze doorlopende stegen zouden overdag open kunnen staan. Zo’n doorkijkje in een gang maakt een straat levendiger en interessanter.

Dat geldt ook voor de straatnaambordjes. Ze kunnen veilig worden aangebracht hoog achter de ’s nachts afsluitbare hekken of deuren. Ook aan de kant van de Hoekstraat!

De Grote MonumentenGemeentetest.

Van de *Consumentengids* zijn de vergelijkende onderzoeken naar de kwaliteiten van de merken van een bepaald product heel bekend. De erfgoedvereniging Bond Heemschut heeft een soortgelijk onderzoek uitgevoerd naar de uitvoering van de gemeentelijke taak op het gebied van de bescherming van “onze” monumenten. En wel onder alle 408 gemeenten die ons land rijk is.

Het onderzoek valt uiteen in een tiental vragen, te beantwoorden door de gemeentelijke monumentenambtenaren en in een tiental vragen die door vrijwillige onderzoekers zijn beantwoord met behulp van gegevens die op het internet zijn te vinden. In totaal hebben 246 gemeenten aan de enquête meegewerkt. Of te wel 60,5%. De provincie Groningen blijft bij dit gemiddelde ten achter. Van de 23 Groningse gemeenten hebben 9 gerespondeerd en 14 niet, waaronder de stad. Men is er overigens in geslaagd om de antwoorden op de eerste drie aan de gemeenten gestelde vragen in te vullen met gegevens, ontleend aan het *Jaarboek Monumenten, Archeologie en Cultuurlandschap 2009*. De resultaten van het werk van de vrijwillige onderzoekers hebben wel betrekking op alle 408 gemeenten.

De onderzoeksvragen.

De vragen aan de gemeenten gaan over de aantallen rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten, over de aanwezigheid van beschermde stads- en dorpsgezichten, van cultuur- en bouwhistorische waardekaarten en over het voorkomen van bepalingen in de gemeentelijke regelgeving met betrekking tot cultuur- en bouwhistorisch onderzoek in geval er gebouwd gaat worden. Wat betreft de bestemmingsplannen wordt gevraagd of uitspraken op perceelsniveau worden gedaan over monumenten. Het aantal monumentenambtenaren en het budget voor onderhoud en restauratie van monumenten komt ook aan de orde evenals de voorlichting online aan de monumenteneigenaren.

De vragen waar de onderzoekers zich over buigen zijn ten dele dezelfde als die aan de gemeenten en hebben daardoor een beetje het karakter van controlevragen. Ten dele zijn ze aanvullend: heeft de gemeente een monumentenverordening van de laatste jaren en is er een monumentencommissie. Twee vragen hebben betrekking op het beleid: heeft de gemeente een vastgestelde beleidsnota of –visie op het gebied van erfgoed en cultuurhistorie en staan er positieve uitspraken in het collegeakkoord op dit beleidsterrein?

De vragen leiden er toe dat er met name gegevens worden verzameld over de instrumentele kant van het cultuurhistorische en erfgoedbeleid van een gemeente. Wat er in de praktijk van terecht komt is vers twee.

De uitkomsten voor Groningen en hun betekenis.

Op provinciaal niveau scoren de gemeenten van de provincie Gelderland samen het beste, de gemeenten van Flevoland en Drenthe het slechtst. In het algemeen komen de grotere gemeenten beter uit het onderzoek dan de kleinere. Het grotere ambtenarenapparaat zal eerder bepaalde specialisaties bij het ambtenarencorps, bijvoorbeeld in de richting van het erfgoedbeleid, mogelijk maken. Van alle 408 gemeenten hoort de Groningse gemeente Marum tot de categorie van gemeenten die op het terrein van monumenten en cultuurhistorie hun zaakjes het slechtst voor elkaar heeft. De gemeente Groningen hoort in de categorie thuis die het beste presteert. Herkenbaar voor ons want de

stad beschikt over actieve monumentenambtenaren, over acht beschermde stadsgezichten en allerlei cultuurhistorische regelgeving en beleidsuitspraken. Maar de vraag is natuurlijk wat deze op zich gunstige condities in de praktijk opleveren. Het is natuurlijk prachtig dat de gemeente beschikt over 412 gemeentelijke monumenten, een aantal dat zich overigens redelijk laat vergelijken met de 340 gemeentelijke monumenten zowel te Zwolle als te Leeuwarden. Maar wat gebeurt er feitelijk als voor een dergelijk pand een sloopvergunning wordt aangevraagd? Hoe toeschietelijk is elk der gemeenten bij de verlening van deze vergunning? En hoe adviseert de monumentencommissie, in Groningen in de praktijk onderdeel van de welstandscommissie, bij het toekennen van omgevingsvergunningen? Wat is de invloed van de monumentenambtenaren als het gaat om het opstellen van de bestemmingsplannen? Het bezit van beschermde stadsgezichten is natuurlijk prachtig maar ze hebben alleen betekenis als ze adequaat vertaald worden in het bestemmingsplan. Over de inhoudelijke, de kwalitatieve aspecten van het monumenten- en erfgoedbeleid van de gemeenten informeert de enquête ons niet.

De bedoeling van Heemschut

Waartoe dan toch deze enquête? De uitkomsten roepen in ieder geval het beeld op van gemeenten die wel of die minder of onvoldoende zorg voor het erfgoed en voor “hun” cultuurhistorie hebben. *Heemschut* vond het belangrijk met het oog op de komende gemeenteraadsverkiezingen de kiezers te attenderen op de gemeenten die onvoldoende aandacht hebben voor hun erfgoed, gelet op allerlei ontbrekende condities voor een goed monumentenbeleid. *Heemschut* verklaart het tot een van zijn speerpunten dat cultuurhistorie en monumenten positieve aandacht krijgen in de collegeakkoorden. Een ander speerpunt is een actieve informatieverstrekking door de gemeenten aan de monumenteneigenaren. Dat kan door de gemeenten op een eenvoudige manier worden gerealiseerd door informatie op de gemeentelijke websites te zetten. Dat zou volgens *Heemschut* een groot effect hebben op de bescherming van en de bewustwording over onze monumenten.

De Grote Monumenten Gemeentetest met de uitkomsten is te lezen in het blad van Heemschut, dec. 2013.

CHRIS WESSELS

Engelse Kamp of Timbertown

Het is deze zomer 100 jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Nederland bleef neutraal, maar ondervond wel de gevolgen van de oorlog waar alle buurlanden bij betrokken waren. Ook in Groningen had de Grote Oorlog effecten. Vanaf oktober 1914 werd een groep Engelse militairen geïnterneerd en vastgehouden achter de Cellulaire Gevangenis, de huidige Van Mesdagkliniek aan de Hereweg.

Aan dit Engelse Kamp is nu een boek en een expositie gewijd.

Bij de slag om Antwerpen (oktober 1914) zette de Britse minister van marine Winston Churchill op eigen initiatief de nauwelijks geoefende marine-eenheden van de First Naval Brigade na een korte infanterieopleiding in. De inzet van de manschappen had weinig succes, na drie

De barakken

dagen moesten de troepen zich terugtrekken en zij raakten ingesloten. Gesteld voor de keuze tussen overgave aan de Duitsers of toevlucht tot het neutrale Nederland,

De matrozen in de barakken

koos men het laatste. Aan de grens in Zeeuwsch-Vlaanderen ontwapenden Nederlandse bewakers de 1500 Engelse matrozen. Zij werden geïnterneerd: voor de duur van de oorlog moest Nederland deze matrozen opsluiten, opdat zij niet langer aan de oorlog konden deelnemen.

Afb. 3. De poster van de tentoonstelling

Eerst verbleven de Engelsen in de Rabenhauptkazerne. De Groningers waren zeer geïnteresseerd in de nieuwe inwoners. In de eerste weken en vooral de weekends verdrongen zich honderden mensen voor de hekken van de kazerne; men wilde deze 'Engelsche matrozen' wel eens van dichtbij zien.

Omdat de Rabenhauptkazerne vanaf januari 1915 weer nodig was voor een nieuwe lichting dienstplichtigen, werd het exercitieterrein achter de gevangenis aangewezen als locatie voor het 'interningsdepot', dat in de

volksmond al snel het Engelse Kamp werd genoemd. Het strekte zich uit vanaf het oude gebouw van de Van Mesdagkliniek tot dichtbij de huidige Helperzoom.

In dit houten dorp ('timbertown') van barakken achter prikkeldraad bleek de verveling de grootste bedreiging voor de geïnterneerden.

Volgens de internationale rechtsregels mochten zij niets doen en was Nederland gehouden hen te bewaken.

Het kabinet Cort van der Linden probeerde uit alle macht neutraal te blijven in de oorlog en dus alle verplichtingen die bij neutraliteit horen nauwgezet na te leven.

Elke ochtend maakten de militairen een mars door de Stad en omgeving om lichamelijk en geestelijk fit te blijven en, zeker zo belangrijk, om de tijd te vullen. Omdat een muziekkorps meeliep, was het een belevenis voor Groningers, van groot en klein. 's Middags mocht een deel van de geïnterneerden 'passagieren' in de Stad.

In de koop van de jaren werd steeds meer verlof, zelfs naar Engeland, toegestaan.

Hun aanwezigheid betekende een opsteker voor de voetbalclubs in de regio. Vele wedstrijden werden georganiseerd en Groninger spelers konden hun tactiek en inzicht verbeteren naar de superieure Engelse maatstaven. Ook werd er veel aan cultuur gedaan: muziek, toneel en cabaret. The Timbertown Follies bracht vernieuwend vari  t  theater in heel Nederland op de planken.

Binnen een week na de wapenstilstand van november 1918, vertrokken de meeste geïnterneerden naar huis. In Groningen herinneren de straatnaam Engelse Kamp en negen graven op de Zuiderbegraafplaats aan het verblijf van de Engelse militairen. Ook de vrijmetselaarsloge Groningen is opgericht in het Engelse Kamp.

Menno Wielinga,

Het Engelse Kamp, Groningen 1914 – 1918, Profiel uitgeverij, 2014, 292 pag. ISBN 9789052945491, 32,95 euro

Bij het boek zit de dvd van de documentaire The Timbertown Follies, regie Leo van Maaren, productie Stichting De jazz van het bankroet, 2014, 60 min.

Tentoonstelling 'Gedwongen vrijheid, Het Engelse Kamp in Groningen 1914 – 1918' in het Noordelijk Scheepvaartmuseum, Brugstraat 24, Groningen.

Te zien tot en met 9 juni 2014. (Afb. 3)

FOTO: TINEKE VOOLJS

Rutger Kopland

Broerplein

Dan komen we nu op het plein
voor het Academiegebouw

ze zijn jong en er is hen geleerd
dat je de waarheid moet zoeken

aan dit plein wordt volgens de folders
“gewerkt aan de grenzen van het weten”

dat betekent dat de waarheid
moet worden gezocht voorbij
waar zij ophoudt

het is niet gemakkelijk te begrijpen
maar dat kan dus in Groningen

op de trap naar het Academiegebouw
zitten al die jonge mensen te wachten

op hun leermeesters
die het zullen uitleggen

Uit: *Poëtisch Groningen, een wandeling in gedichten.*; red.
Coen Peppelenbos, uitgeverij de Kleine Uil, 2003, p. 49

Rutger Kopland (1934-2012) maakte veel gedichten over het gebied waar hij woonde, het stroomgebied van de Drentse A, maar ook een paar gedichten over Groningen. Rutger Kopland was het pseudoniem van Rudi van den Hoofdakker die jarenlang als psychiater en hoogleraar biologische psychiatrie in Groningen werkte. Hij woonde in Glimmen. In 1988 ontving hij de P.C. Hooftprijs. Hij werd gekozen tot Dichter des Vaderlands in 2000, maar bedankte voor de eer. Hij vond deze functie te zwaar om hem te vervullen. Gerrit Komrij nam deze taak toen van hem over.

Kopland schrijft in eenvoudige taal over persoonlijke ervaringen en observaties.

In het gedicht *Broerplein* schrijft hij over het bedrijven van wetenschap. Het was Ubbo Emmius, de eerste rector magnificus van de van de Groningse Academie en hoogleraar Grieks en geschiedenis, die leerde dat door nauwkeurig onderzoek de waarheid gevonden kon worden. Was Ubbo Emmius op zoek naar de waarheid, het motto van de RUG is nu “Werken aan de grenzen van het weten”. Ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan is daaraan toegevoegd ‘for infinity’, dat betekent: tot in het oneindige of voor altijd. Het viel iemand op dat 400 lijkt op oo, het teken voor oneindigheid. 4 werd ‘for’, oo werd ‘infinity’, en zo ontstond de leus: ‘For Infinity’.

Fotowedstrijd

De stichting *Vrienden van de Stad Groningen* nodigt hierbij amateurfotografen uit tot deelname aan een fotowedstrijd met als thema

Ruimte in de Stad

Toelichting

De gedachte is dat u laat zien hoe u de ruimte in de stad "Groningen" beleeft: de stad met zijn straten, pleinen, gebouwen, tuinen en groen. U kunt denken aan gebeurtenissen in de ruimte, een speelplek, FC Groningen, de Universiteit, een binnenruimte, een bedrijf, aan mensen en gebeurtenissen op straat, verkeerssituaties, of aan de sfeer in een ruimte of iets anders opmerkelijks.

U kunt gebruik of misbruik van de ruimte tonen, ruimte die niet of te weinig benut wordt of juist te veel. Essentieel is dat het element "Groningen" herkenbaar is.

Inzendingen

De foto's dienen in kleur te zijn, afgedrukt op glanzend fotopapier, formaat 18 x 24 cm. Opnamen moeten digitaal zijn. Op de achterzijde van de foto's moet een motto of kenteken worden vermeld, dus geen naam en adres. Bij de foto's moet een gesloten envelop gevoegd zijn met daarop aan de buitenzijde dit motto/kenteken en daarin de naam, het adres, telefoonnummer en e-mail adres van de inzender. Per inzender kunnen maximaal drie foto's worden ingezonden.

De inzending moet voldoende gefrankeerd zijn. Inzenders gaan er mee akkoord dat hun foto's eventueel in publicaties van de Vrienden van de Stad Groningen gebruikt worden met vermelding van de naam van de fotograaf.

Jury

De inzendingen worden beoordeeld door een jury onder voorzitterschap van Paul Nieuwenhuis, ex-voorzitter van de *Vrienden van de Stad Groningen*.

De jury bestaat verder uit:

Tineke Wieringa, grafisch vormgeefster

Reyer Boxem, fotograaf Dagblad van het Noorden

Ben Radema, beheerder kunstcollectie gemeente Groningen

Dirk Nijdam, directeur van Marketing Groningen

Piet Spijk, kunsthistoricus

De jury hanteert als belangrijkste beoordelingscriteria originaliteit en artistieke weergave.

Prijzen

Voor de wedstrijd is een prijzenbedrag beschikbaar van 600 Euro, verdeeld over één eerste prijs van 250 Euro, twee tweede prijzen van 100 Euro en drie derde prijzen van 50 Euro.

Verder kan de jury een aantal eervolle vermeldingen toekennen.

Expositie

In oktober 2014 wordt in de Folkingestraat Synagoge een tentoonstelling gehouden van alle inzendingen. De inzenders zullen worden uitgenodigd voor de opening van de expositie.

Uitslag en Prijsuitreiking

Bekendmaking van de uitslag en de prijsuitreiking zullen plaatsvinden tijdens de opening van de expositie in de Folkingestraat Synagoge op 19 oktober op zondagmiddag. Over de uitslag kan niet worden gecorrespondeerd.

Inzendtermijn en wijze van inzenden

De foto's moeten uiterlijk vóór 31 augustus 2014 worden ingezonden aan

Vrienden van de Stad Groningen

Postbus 296

9700 AG Groningen.

Linksboven op de enveloppe s.v.p. vermelden 'Fotowedstrijd'.

Activiteit

Uitnodiging

Op 26 juni houdt Jan Pieter Janse, lid van de initiatiefgroep Oude Winschoterdaip OPEN, een lezing over Een gemiste kans, over de voordelen en kansen met het bevaarbaar maken van het Oude Winschoterdiep. Wij nodigen u uit deze lezing bij te wonen.

Met de aanpak van de Ringweg-Zuid dreigt de bevaarbaarheid van het oude Winschoterdiep geheel te verdwijnen. Nu ligt er nog een lage vaste brug, maar straks zal een half verdiepte weg dit historische water geheel afsluiten. De Initiatiefgroep Oude Winschoterdaip OPEN pleit voor het weer bevaarbaar maken van het Winschoterdiep door de Zuidelijke Ringweg onder het Oude Winschoterdiep door te laten lopen.

Bij de planvorming is sprake geweest van het weer bevaarbaar maken van het Oude Winschoterdiep. Dit bleek echter te duur volgens de plannenmakers.

Jan Pieter Janse zal ons duidelijk maken wat het plan is van de Initiatiefgroep, wat de kansen voor de Stad zijn en de voordelen van het weer bevaarbaar maken van het Oude Winschoterdiep. Waarom wilden de plannenmakers van de Zuidelijke Ringweg (Rijkswaterstaat) op dit moment het plan niet realiseren? Zijn de oplossingen die de Initiatiefgroep en haar partners inbrachten voldoende onderzocht op kosten en nuttige effecten voor de Stad en aanwonenden in beleving, toerisme, bedrijven en de recreatievaart?

Datum : **26 juni**

Plaats: **het Heerenhuis, Spilsluizen 9, Groningen**

Aanvang: **20.00 uur**

J.P. Janse zet zich in voor het herstel van historische kanalen. Hij was van 2009 tot 2011 programmamanager van het 24ste WorldcanalsCongres 2011 in Nederland, een vierdaags congres in de stad Groningen. Ook is hij ambassadeur van het Apeldoornskanaal.

De website www.oudewinschoterdaipopen.nl geeft actuele informatie van de kant van de Initiatiefgroep Oude Winschoterdaip OPEN. www.kanaleninnederland.nl geeft een overzicht van alle kanalen en ontwikkelingen in het land en buitenland. www.watererfgoed.nl en www.watererfgoed.be geven inzicht in bredere ontwikkelingen met water, waterwegen en beheer.

Emailadressen

Bijzondere activiteiten en uw mailadres

Het tijdstip waarop het Vriendenbulletin verschijnt is niet altijd exact in de hand te houden. Daardoor komt de aankondiging van een activiteit soms in het gedrang. Alleen daarom al is het al voor iedereen handig als u uw mailadres aan ons wilt door geven.

Dat kunt u doen door een mailtje te sturen naar **info@vriendenstadgroningen.nl**.

U wordt dan behalve per bulletin ook, sneller, per mail op de hoogte gesteld van onze activiteiten.

Koos Meisner